

Νηπιαγωγείο. Πρέπει τα παιδιά να φοιτούν στο νηπιαγωγείο;

Αντουανέττα Κατσιολούδη, Εκπαιδευτικός

Η ερώτηση ακούεται ρητορική, αν λάβει κανείς υπόψη ότι σήμερα η φοίτηση των παιδιών στο [νηπιαγωγείο](#) θεωρείται δεδομένη, όχι μόνο από την πολιτεία και τους εκπαιδευτικούς, αλλά και από τους [γονείς](#), οι οποίοι στη χώρα μας διεκδικούν θέση για τα παιδιά τους στη δημόσια [προδημοτική εκπαίδευση](#). Απαιτούν επέκταση της δωρεάν και υποχρεωτικής [προδημοτικής εκπαίδευσης](#) για εξασφάλιση ποιοτικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε όλα τα παιδιά με το χαμηλότερο δυνατό κόστος.

Οι τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα σηματοδεύτηκαν από την ολοένα αυξανόμενη σημασία των πρώτων χρόνων της ζωής του παιδιού στη μεγιστοποίηση της ανάπτυξής του, τη διαμόρφωση της [προσωπικότητάς](#) του και τη θεμελίωση της εκπαίδευσής του.

Το κράτος αναγνωρίζοντας τη σημασία αυτή καθιέρωσε από την 1^η Σεπτεμβρίου 2004 την υποχρεωτική και δωρεάν προδημοτική εκπαίδευση για παιδιά ηλικίας 4 8/12 – 5 8/12 και μελετά την περαιτέρω επέκτασή της για ακόμα ένα χρόνο, δηλαδή από την ηλικία των 3 8/12 μέχρι 5 8/12, που ξεκινά η φοίτηση του παιδιού στο [δημοτικό σχολείο](#).

Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρά την καθολική αναγνώριση της σημασίας των πρώτων χρόνων της ζωής του παιδιού στη μετέπειτα [ανάπτυξη](#) και την εκπαίδευσή του και παρά το γεγονός ότι το ποσοστό φοίτησης στην προδημοτική εκπαίδευση είναι δείκτης ποιότητας, η φοίτηση σε προσχολικά προγράμματα είναι υποχρεωτική μόνο σε 3 από τις 27 χώρες. Παρ' όλα αυτά, το ποσοστό φοίτησης σε αρκετές χώρες

είναι πολύ υψηλό και σε μερικές ξεπερνά το 90%. Αυτό σημαίνει πως οι ίδιοι οι γονείς αναγνωρίζουν τη σημασία της προδημοτικής εκπαίδευσης και συνεπώς το ερώτημα είναι ουσιαστικό και όχι ρητορικό. Πρέπει τα παιδιά να φοιτούν στο νηπιαγωγείο.

Πότε ξεκίνησαν τη λειτουργία τους τα νηπιαγωγεία;

Μια ιστορική αναδρομή στην ανάπτυξη της προδημοτικής εκπαίδευσης αποκαλύπτει ότι τα νηπιαγωγεία και οι παιδοκομικοί σταθμοί ξεκίνησαν τη λειτουργία τους για λόγους κοινωνικούς. Στην Αγγλία ο Robert Owen (Whitbread, 1972) και ο Samuel Wilerspin (Blackstone, 1971) ίδρυσαν τα πρώτα προσχολικά κέντρα στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, για να προστατεύσουν τα παιδιά εργαζόμενων γονιών, που περιπλανιόνταν στους δρόμους, από τους κινδύνους, τη φτώχεια και την εκμετάλλευση του παιδικού μόχθου, που έπαιρνε ανησυχητικές διαστάσεις εκείνη την εποχή.

Με τη βιομηχανική επανάσταση και κατά τη διάρκεια των παγκόσμιων πολέμων, όταν οι γυναίκες πήραν τη θέση των αντρών στα εργοστάσια και στις βιομηχανίες, η επέκταση των νηπιαγωγείων ήταν επιβεβλημένη, για να εξυπηρετηθούν οι εργαζόμενες μητέρες. Το κίνημα για την απελευθέρωση των γυναικών και την αποκατάσταση των δικαιωμάτων τους έδωσε στο θέμα της φροντίδας, απασχόλησης και εκπαίδευσης των μικρών παιδιών και πολιτικές προεκτάσεις. Στις σκανδιναβικές χώρες τέθηκε στην ατζέντα όλων των προεκλογικών διακηρύξεων, μόλις οι γυναίκες άρχισαν την εμπλοκή τους στην πολιτική ζωή και διεκδικούσαν ισότιμο δικαίωμα στην εργασία με τους άντρες.

Η πιο σημαντική όμως επέκταση της προδημοτικής εκπαίδευσης παγκόσμια έγινε το δεύτερο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα όχι μόνο για λόγους κοινωνικούς, οικονομικούς ή πολιτικούς αλλά για λόγους κατεξοχήν εκπαιδευτικούς.

Ποιοι παράγοντες συνέτειναν στην επέκτασή της;

Η προδημοτική εκπαίδευση έρχεται να συμπληρώσει το έργο της οικογένειας στην ανάπτυξη και εκπαίδευση του παιδιού, να αναπληρώσει τα ελλείμματα σε ερεθίσματα και μαθησιακές εμπειρίες, να δημιουργήσει πιο ευνοϊκό περιβάλλον για θετικές επιδράσεις και αποτελεσματική μάθηση και να παρέμβει, για να αμβλύνει ή να προλάβει τις επιπτώσεις κάθε παράγοντα που θέτει σε κίνδυνο την ψυχική, πνευματική ή σωματική υγεία του παιδιού. Δεν είναι υποκατάστατο της οικογένειας αλλά επέκτασή της.

Η επιστημονική έρευνα σχετικά με την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα κατέδειξε ότι η προσχολική ηλικία είναι μια ευαίσθητη περίοδος για την ανάπτυξη των μικρών παιδιών. Πολλοί κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την ψυχολογική και διανοητική ανάπτυξή τους και τη δυνατότητα επιτυχίας τους στο σχολείο.

Οι παράγοντες αυτοί όπως αναφέρονται στη βιβλιογραφία είναι η φτώχεια, η προέλευση από “μειονεκτική” κοινωνική τάξη, ο λειτουργικός αναλφαβητισμός της οικογένειας, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονιών, η θρησκευτική παράδοση σε συνδυασμό με το πολιτιστικό υπόβαθρο.

Υπάρχουν επίσης άλλοι παράγοντες που αποτελούν συνθήκες υψηλής επικινδυνότητας για την ψυχική υγεία των παιδιών και δημιουργούν ευάλωτες ομάδες, που πρέπει να είναι το επίκεντρο προληπτικών παρεμβατικών προγραμμάτων. Τέτοιοι παράγοντες είναι η βία στην οικογένεια, η ανεργία, η ασθένεια γονιών ή μελών της οικογένειας, διαζύγια, μονογονικές οικογένειες, αλκοολισμός, εξαρτησιογόνες ουσίες, απώλεια μελών της οικογένειας, αναπηρία, περιθωριοποίηση, διάκριση.

Μπορεί το νηπιαγωγείο να υποκαταστήσει την οικογένεια;

Το νηπιαγωγείο δεν μπορεί να υποκαταστήσει την οικογένεια. “Είναι παράρτημα του σπιτιού και προέκταση της οικογένειας” “annexes to the home and extension of the family” αναφέρει η σχετική βιβλιογραφία. Όμως, η οικογένεια αποτελεί το πρώτο σχολείο, το φορέα της άτυπης εκπαίδευσης του παιδιού, που αφήνει ανεξίτηλα τα ίχνη της στην ανάπτυξή του σε όλους τους τομείς. Όταν αρχίζει η τυπική εκπαίδευσή του είναι ήδη διαμορφωμένο σε όλους τους τομείς. Γνωστή είναι η σχέση γλωσσικού κώδικα της οικογένειας, (Berstein & Chamboredon, 1975) περιορισμένου ή επεξεργασμένου και σχολικής επίδοσης. Είναι επίσης αποδεδειγμένη η δυνατή σχέση γλώσσας και σκέψης από την ερευνητική εργασία των Piaget (1959), Vygotsky (1962), Bruner (2001) και άλλων μελετητών που συνέχισαν την έρευνα στο ίδιο αντικείμενο.

Γι’ αυτό οικογένεια και νηπιαγωγείο πρέπει να συνεργάζονται αρμονικά για μια σταθερή κοινή πολιτική και συνέπεια στην εκπαίδευση του παιδιού.

Οι σύγχρονες έρευνες γύρω από τη σχέση γνωστικής ανάπτυξης του παιδιού και νευροφυσιολογίας του εγκεφάλου (Schweinhart & Weikart, 1997) επισήμαναν ότι η αρχιτεκτονική του εγκεφάλου συντελείται από τον πρώτο χρόνο της ζωής του παιδιού και τόνισαν ότι η συνθετότητα των νευρώνων του εγκεφάλου αποτελεί απαραίτητη υποδομή για μελλοντική γνωστική ανάπτυξη. Οι πρώτες εμπειρίες και τα ερεθίσματα που προσφέρει το οικογενειακό περιβάλλον είναι σημαντικά στη διαμόρφωση της συνθετότητας του εγκεφάλου. Γι’ αυτό τα νηπιαγωγεία, αναγνωρίζοντας τη συμβολή της οικογένειας στην ανάπτυξη του παιδιού, δεν απομακρύνουν τα παιδιά από τους γονείς, αλλά ανοίγουν τις πόρτες για μια εποικοδομητική συνεργασία με την οικογένεια.

Έχει επίσης τονιστεί ο ρόλος της οικογένειας ως παράγοντα κοινωνικοποίησης του παιδιού. Για παράδειγμα η σχέση του παιδιού με τη μητέρα αποτελεί τη βάση της συναισθηματικής του ανάπτυξης και το κλειδί για τη διαμόρφωση της αυτοεικόνας του, παράγοντες απαραίτητοι για την ομαλή κοινωνικοποίησή

του. Το ενδιαφέρον των γονιών για την εκπαίδευση των παιδιών τους, οι φιλοδοξίες που έχουν για τα παιδιά τους συνεργούν στην επιτυχία σύμφωνα με το δόγμα της αυτοεκπληρούμενης προφητείας και αποτελούν επίσης παράγοντες κοινωνικοποίησης.

Πώς τεκμηριώνεται από επιστημονική άποψη η σημασία της προδημοτικής εκπαίδευσης;

Συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη του παιδιού, αφού:

- Βάζει τα θεμέλια για την αποτελεσματική εκπαίδευση του παιδιού στις επόμενες βαθμίδες και διαμορφώνει στάσεις ζωής, όπως πολύ παραστατικά περιγράφεται από το διακεκριμένο Αμερικανό συγγραφέα Robert Fullham (1986), ο οποίος αναφέρει: «Όσα πραγματικά πρέπει να ξέρω για το πώς να ζω, τι να κάνω και πώς να είμαι, τα έμαθα στο νηπιαγωγείο. Η σοφία δε βρισκόταν στην κορυφή του σχολικού βουνού, αλλά εκεί στα βουναλάκια από άμμο στο νηπιαγωγείο».
- Συμβάλλει στην καταπολέμηση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων (Heckman, 2006), την απάμβλυνση και αποτελεσματική αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών και την πρόληψη, με έγκαιρα παρεμβατικά προγράμματα, με σημαντική εμπλοκή και με επιμόρφωση των γονιών και με ενίσχυση του ρόλου της οικογένειας και των εκπαιδευτικών.
- Αποφέρει πολλαπλάσια οφέλη στις μετέπειτα βαθμίδες σε παιδιά από χαμηλές εισοδηματικά τάξεις και παιδιά από εθνικές μειονότητες, όπως: βελτίωση της σχολικής επίδοσης και πρόληψη της σχολικής αποτυχίας, μείωση της παραβατικότητας, διαμόρφωση θετικών στάσεων προς το σχολείο και τη μάθηση, μείωση των διαρροών και της εγκυμοσύνης στην εφηβεία (Schweinhart & Weikart, 1997).
- Προάγει την καλλιέργεια δεξιοτήτων στους τομείς της γλώσσας, του αλφαριθμητισμού, της μαθηματικής και επιστημονικής σκέψης. Πολύ νωρίς στη ζωή του παιδιού καλλιεργεί τη μάθηση συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, αυτεπίγνωσης, αυτορρύθμισης και ενσυναίσθησης (McClelland et al, 2006).
- Εξυπηρετεί τους εργαζόμενους γονείς και συμβάλλει στο θετικό κλίμα και την ευημερία της οικογένειας γενικά και του παιδιού ειδικότερα.

Είναι πάντοτε θετική η επίδραση της προδημοτικής εκπαίδευσης;

Οι ερευνητές τονίζουν ότι η προδημοτική εκπαίδευση έχει όλα τα ευεργετικά αποτελέσματα που αναφέρθηκαν, μόνο αν είναι ποιοτική. Χαμηλής ποιότητας προγράμματα μπορεί να φέρουν αρνητικά αποτελέσματα και να διευρύνουν τις κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των παιδιών.

Έτσι, η απάντηση στο αρχικό ερώτημα είναι αυτονόητη, αφού το νηπιαγωγείο διαδραματίζει ένα τόσο σημαντικό ρόλο στη μεγιστοποίηση της ανάπτυξης του παιδιού, τη θεμελίωση της εκπαίδευσής του, την πρόληψη της σχολικής αποτυχίας, την αντιστάθμιση των ελλειμμάτων και την καταπολέμηση της κάθε μορφής ανισότητας.

Το ζητούμενο είναι η παροχή ποιοτικών προγραμμάτων στα παιδιά σε αυτή την ευαίσθητη ηλικία και η διασφάλιση της πρόσβασης όλων των παιδιών σε αυτά.

Ποια προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας θεωρούνται ποιοτικά;

Η αμερικανική εμπειρία (Schweinhart & Weikart, 1997) αναφέρει μερικά χαρακτηριστικά των ποιοτικών προγραμμάτων που είναι τα εξής :

- Στελέχωση με προσοντούχο προσωπικό και συστηματική ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση και επαγγελματική στήριξη.
- Μικρός αριθμός παιδιών κατά τμήμα (2 νηπιαγωγοί για 16-20 τετράχρονα παιδιά).
- Κοινός προγραμματισμός εκπαιδευτικών και παιδιών.
- Ισόρροπη έμφαση σε όλους τους τομείς ανάπτυξης.
- Αναλυτικά προγράμματα που προάγουν την αλληλεπίδραση, την αυτόνομη και ομαδοσυνεργατική μάθηση.
- Ουσιαστική εμπλοκή των γονιών στην εκπαιδευτική διαδικασία και επιμόρφωση των παιδιών για θέματα που αφορούν την ανάπτυξη και την εκπαίδευσή τους.
- Έμφαση στη διαφορετικότητα των παιδιών, την ετερότητα και αντιμετώπιση των αναγκών που απορρέουν από τα μειονεκτικά τους περιβάλλοντα.
- Συνεχής αξιολόγηση της ποιότητας του προγράμματος και της ανάπτυξης των παιδιών.

Πώς μπορεί να κρίνει ένας γονιός αν το νηπιαγωγείο που θα στείλει το παιδί του προσφέρει ποιοτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα;

Υπάρχουν δύο ειδών προγράμματα για παιδιά προσχολικής ηλικίας. Τα νηπιαγωγεία, δημόσια, κοινοτικά και ιδιωτικά, για παιδιά ηλικίας 3–5 8/12 των οποίων η ίδρυση, λειτουργία και έλεγχος γίνονται από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και οι παιδοκομικοί, βρεφοκομικοί σταθμοί για παιδιά 0–4 8/12 που υπάγονται στις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Τα νηπιαγωγεία προσφέρουν εκπαιδευτικά προγράμματα, ενώ οι παιδοκομικοί/βρεφοκομικοί σταθμοί προσφέρουν προστασία, φροντίδα και απασχόληση.

Τα παιδιά ηλικίας 4 8/12 – 5 8/12 για τα οποία η φοίτηση είναι υποχρεωτική πρέπει να φοιτήσουν σε εγκεκριμένο νηπιαγωγείο. Η πρώτη μέριμνα των γονιών είναι να βεβαιωθούν ότι το νηπιαγωγείο ή παιδοκομικός/βρεφοκομικός σταθμός είναι εγκεκριμένα, συνεπώς ελέγχονται από το αρμόδιο υπουργείο. Δε φτάνει όμως ο έλεγχος από τους υπεύθυνους λειτουργούς. Πρέπει ο γονιός να βεβαιωθεί για την καταλληλότητα, την ασφάλεια και υγεία των χώρων, τις άνετες, ευάερες και ευήλιες αίθουσες διδασκαλίας, τον πλούσιο και προσιτό στα παιδιά παιδαγωγικό εξοπλισμό, το ζεστό παιδαγωγικό κλίμα. Κατά τις επισκέψεις τους οι γονείς πρέπει να προσέξουν και να μάθουν για τις συνθήκες και το πρόγραμμα που παρακολουθούν τα παιδιά τους.

Η εμπλοκή λοιπόν των γονιών στο νηπιαγωγείο είναι δείκτης ποιότητας. Γι' αυτό πρέπει να βεβαιωθούν ότι τα παιδιά που φοιτούν στο νηπιαγωγείο παίζουν και ότι το παιγνίδι είναι η βασική μέθοδος διδασκαλίας μάθησης. Το νηπιαγωγείο είναι τόπος χαράς, δραστηριότητας και δημιουργικής έκφρασης και όχι χώρος που τα παιδιά ασχολούνται με πρώιμες, καταναγκαστικές και ανιαρές, χωρίς νόημα, ακαδημαϊκές δραστηριότητες, που δυνατόν να διαμορφώσουν αρνητικές στάσεις προς τη μάθηση.

Είναι εύκολη η προσαρμογή του παιδιού στο νηπιαγωγείο;

Είναι αυτονόητο πως η προσαρμογή θα γίνει σταδιακά και πως οι γονείς πρέπει να δώσουν ψυχολογική στήριξη στο παιδί τις πρώτες μέρες της φοίτησής του, να του καλλιεργήσουν ενθουσιασμό και προσμονή πριν τη φοίτησή του και να είναι παρόντες στο χώρο του νηπιαγωγείου, μέχρι το παιδί να συνδεθεί με τη νηπιαγωγό και άλλα παιδιά, για να νιώθει ασφαλής. Η καθημερινή σταθερή ρουτίνα στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου αποτελεί πόλο ασφάλειας. Οι ευχάριστες, με χαρακτήρα [παιχνιδιού](#), δραστηριότητες πολλαπλασιάζουν το ενδιαφέρον του παιδιού για το νηπιαγωγείο και διευκολύνουν την προσαρμογή του.